

Ik hoop met grote vreze

Toen de PKN eerder dit jaar besloot om het spreken over God op de agenda van de synode te zetten, was dat een aangename verrassing. Bij herhaling had ik daar op aangedrongen, en de afgelopen maanden heb ik me dan ook verheugd op het aanstaande kerkbrede gesprek.

Na het lezen van de notitie aan de hand waarvan zal worden gesproken, ben ik aanzienlijk minder vrolijk. Ik had verwacht er tenminste iets in aan te treffen van zorg over hoe een kerk die het niet gemakkelijk heeft, zich probeert te verhouden tot de tijdgeest. Maar de secularisatie wordt amper serieus genomen, de woorden kerkverlating en leegloop komen in de notitie niet voor, tijdverschijnselen als het postmodernisme worden als 'beperkt' en 'bekrompen' (19) in de hoek gezet, en de vraag naar de relatie tussen kerkelijke krimp en de manier waarop in kerken over God wordt gesproken en gezwegen, wordt niet eens gesteld. Over wat onderzoeken rapporteren over de staat waarin de kerk verkeert, wordt met geen woord gerept. De notitie durft zelfs –lijnrecht tegen de tijdgeest in- te spreken van de 'aanstekelijkheid van het christelijk geloof'. (14) Geen woord dat neigt naar zelfkritiek: het gaat niet goed, doen we soms iets niet goed?

Waarom gaat de synode spreken over God? Die vraag wordt met zoveel woorden gesteld: *Waarom leggen we een pastorale handleiding voor met als titel 'Spreken over God'? Daar is een aantal redenen voor te geven. In de afgelopen tijd zijn er diverse intensieve discussies in onze kerk geweest over God. Te denken valt aan discussies rond het ietsisme, het bestaan van God en het zogenaamde esoterisch spreken over God. Die hebben de vraag opgeworpen wie God is en hoe we over Hem kunnen spreken.*(4) De woorden ietsisme en esoterie komen verder niet voor, aan een discussie over het bestaan van God wordt niet of zijdelings gerefereerd.

De vraag blijft dus staan: gaat de synode spreken over God omdat we het binnen de PKN kerkbreed eens zijn? Nee. Omdat er in de PKN op verschillende manieren wordt geloofd in en wordt gesproken over God, en omdat die verschillende manieren naast elkaar mogen bestaan? Was het maar waar. Wie niet gelooft volgens het orthodoxe boekje, krijgt te lezen hoe het wel moet: *We kunnen over God spreken omdat hij zich openbaart. Zonder dat is alle spreken over God een slag in de lucht.* (8) *Spreken over God hangt af van spreken van God.*(9) In andere -door velen inmiddels betwijfelde- woorden: alles wat wij hier beneden over boven zeggen, komt van boven. Letterlijk zelfs: *Uiteindelijk staat en valt alles met God die 'vom Himmel hoch' neerdaalt in de diepte van ons menselijk bestaan.* (17)

De lezer die daarvan niet overtuigd is omdat hij of zij van dat spreken nog nooit iets heeft vernomen, krijgt het advies om zelf het woord tot God te richten: *Je kunt in gewone mensenwoorden iets tegen hem zeggen. Juist zo wordt er iets van God gehoord.* (9) Wie dat snapt mag het zeggen.

Wie moeite heeft met de voorstelling van God als een persoon, en sympathie koestert voor het 'ietsisme', wordt op zijn wenken bediend: *God is dan wel geen persoon, maar Hij is ook niet een onpersoonlijk 'iets'. Want hij kent ons en houdt zelfs van ons, zondige mensen.*(10) Daar hoeven we het dus niet meer over te hebben.

Met speciale interesse las ik: *De vraag is namelijk opgekomen of God eigenlijk niet een ander woord is voor heil of heilservaring. (...) God is 'iets' dat gebeurt.* (16) Daarin herken ik een bewerkte versie van wat kernthema's zijn in mijn boek 'Geloven in een God die niet bestaat': dat God een woord is voor menselijke ervaringen, en dat God niet bestaat, maar kan gebeuren. De 'discussie' over dit onderwerp wordt aangemoedigd met de vaststelling: *Toch is het niet goed om God en heilservaringen met elkaar te identificeren. God gééft heil en dóet ervaren.* Hoezo, open gesprek?

Voor zover er in de notitie enige openheid zou zijn te vermoeden: het laatste hoofdstuk maakt wel duidelijk dat dat niet de bedoeling is. Want de PKN gaat niet zomaar, laat staan aan de hand van open vragen in gesprek over God, maar zij doet dat in de vorm van 'belijden'. En dat is vooral ja en amen zeggen tegen een God die drie-enig is, en ons hart in gloed brengt en onze tong in beweging. (23/24) *Belijden is*

ook nee zeggen. (24) Niet tegen Hendrikse, want 'wat' het belijden weerspreekt is niet hetzelfde als 'wie' het belijden weerspreekt. (24) Wellicht komt er nog eens een tong in beweging om uit te leggen wat het verschil is.

De notitie wil *geen dogmatisch geschrift over de godsleer* zijn, geen kant en klare antwoorden geven, maar is bedoeld om in gemeenten het gesprek op gang te brengen. Daartoe zijn ruim dertig gespreksvragen opgenomen. Maar in het aan de vragen voorafgaande betoog van twintig pagina's zijn alle antwoorden al gegeven. Alleen de eigen visie wordt uitgewerkt; alternatieve zienswijzen worden genegeerd of afgeserveerd. Het woord twijfel komt alleen ter sprake in de vorm van een reeds opgelost probleem: *Dan komt het*, met een verwijzing naar Habakuk 3:17-18, *aan op volharding en trouw*.

Het geheel leest als een catechisatieles uit een glorierijk verleden: U vraagt en wij draaien het oude liedje. Volgens de samenstellers is de meerstemmigheid van de kerk kennelijk samen te vatten in één juiste manier van spreken over God. Ik hoop van harte dat de synode daar anders over denkt.

Klaas Hendrikse